

Türkiye'nin 16 İlinde 4 - 12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi

Prof.Dr.Şule BİLİR*
Prof.Dr.Meziyet ARI*
Doç.Dr.Necati B.DÖNMEZ*
ÇGE Uzm. Belma ATİK*
Araş Gör. Pınar SAN*

ÖZET

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü tarafından Türkiye'nin 16 ilinde 1981-1982, 1985 ve 1989 yıllarında 4-12 yaşları arasındaki 50.473 çocuk üzerinde yapılmıştır. Çocuklara fiziksel ceza uygulama sıklığının anne yaşı, annenin çalışıp çalışmama durumu, çocuk yaşı ve cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlere bağlı olarak incelendiği araştırmada yapılan istatistiksel değerlendirmeler sonunda şu sonuçlar elde edilmiştir; Çocuklara fiziksel ceza verme durumunun cinsiyetlerarası farkı incelendiğinde, kızların % 62.4'ünün, erkeklerin ise % 62.9'unun fiziksel ceza aldığından bulunmuştur. En yüksek oranda fiziksel ceza verilen yaş grubu % 67.3 oranıyla; yedi yaş grubu, en düşük oranda fiziksel ceza verilen yaş grubu ise % 48.7 ile 12 yaş grubudur.

Fiziksel ceza verme ile annelerin yaşları, eğitim düzeyi ve çalışıp çalışmama durumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Fiziksel ceza veren annelerin 21-30 yaş grubunda (% 70.3) ve okur-yazar ya da ilköğretim mezunu olup grupta % 66.2 oranlarıyla ilk sırayı aldıkları görülmektedir. Ev hanımı annelerin (% 65,9), çalışan annelerden (% 45.8) daha fazla çocuklarına fiziksel ceza verdikleri bulunmuştur.

Fiziksel ceza veren aileler içinde 2-3 çocuklu ailelerin çoğunlukta olduğu bulunmuştur (% 67.5). Araştırma grubundaki çocuklar arasında en yüksek oranda görülen problem, davranış bozukluğu (% 33,7) olup, en düşük oranda görülen problem ise, tiklerdir (% 2,5). Cinsiyet farklılığında korkular ve parmak emme, tırnak yeme gibi alışkanlık bozukluklarının, erkek çocuklarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Erkek çocuklarında ise, davranış bozuklukları, tuvalet problemleri, tik konuşma-bozuklukları, ve uyku bozukluklarının kız çocuklarına göre daha fazla görüldüğü bulunmuştur.

Problemlerin yaşlara göre dağılımı incelendiğinde ise, korkular (% 26.0) ve alışkanlık bozuklukları (% 12,6) 5 yaş grubunda;uyku bozuklukları (% 13.4) tikler (% 4.2) ve davranış bozuklukları (% 38,0) 12 yaş grubunda; konuşma bozuklukları (% 7.5) ve tuvalet problemleri (% 16,6) de 4 yaş grubunda diğer yaş gruplarına oranla fazla gözlenmiştir. Fiziksel ceza verilen çocuklarda korkular (%34.0), uyku bozuklukları (% 12.4), konuşma bozuklukları (% 6,1) tikler (% 2.5), davranış bozuklukları(% 38,3)fiziksel ceza verilmeyen gruba göre daha yüksek oranda görülmektedir.

Toplumların geleceği olan çocuk ve gençlerin her yönden sağlıklı yetiştirilmeleri o toplumu oluşturan yetişkinlerin sorumlulukları olarak görülmektedir. Bu yetişkinler içinde öncelik tanıyanlar şüphesiz ki anne ve babalardır. Yetiştirilecek yeni nesiller bu anne babaların eserleridir.

Toplumların ekonomik yapıları ve kültür farklılıkları her konuda olduğu gibi çocuk eğitimini ve anne-baba tutumlarını da etkilemektedir. Çocuk eğitiminde geçmişten bu yana çok farklı disiplin yöntemleri ve eğitim teknikleri kullanılmıştır. Çok katı görüş ve tutumların varlığı yaşandığı gibi, kimi dönemlerde de aşırı bağımsız ve serbest disiplin yöntemleri uygulanmıştır. Ne tür eğitim yöntemi uygulanırsa uygulansın çocukların fiziksel cezalara maruz kaldıkları, beraberinde duygusal zedelenmelerinde ortaya çıktığı, hatta bazen cinsel yönden de örselendikleri gözlenmiştir. Sağlık ve gelişim ile ilgili sorunlara çeşitli geliştirici çözümler getirilirken, çocukların fiziksel, duygusal yönden örselenmeleri ve ihmalleri hatta cinsel örselenmelerine kesin önlemler alınmadığı bir gerçektir.

Çocuğun örselenme ve ihmal edilmesini belirgin olarak tanımlamak mümkün değildir, ancak ABD'de bu konu ile ilgili olan örselenen ve ihmal edilen çocuklar ulusal merkezi tarafından; çocuğun örselenmesi; çocuğa karşı fiziksel, duygusal ve cinsel zararlarla sonuçlanan ve tekrarlanan kötü davranışlar, ya da çocuğun anne-baba ve diğer yetişkinler tarafından ihmali olarak tanımlanmaktadır.

Genellikle "Child Abuse and Neglect", Çocuğun Örselenmesi ve İhmali" olarak tanımlanan bu konu için dilimizde farklı adlandırmalar yapılmaktadır. "Çocukların İstismarı ve İhmali", Çocukların fiziksel olarak zedelenmesi" "kötü muameleye maruz kalmaları" bu terimlerden bazılarıdır.

Fiziksel örselenme, çocuğun kaza dışı karşılaştığı hafif, ağır ya da ölümlü sonuçlanabilen bir hasar görmesidir.

Fiziksel ihmal ise, çocuğun başkaları tarafından yaşam için gerekli olan beslenme, tıbbi bakım, giyim ve korunma gibi temel ihtiyaçlarından yoksun bırakılması durumudur.

Cinsel örselenme, çocuğun yetişkinler tarafından cinsel yönde kullanılmasıdır.

Duygusal örselenme ve ihmal ise, çocuğa yeterli sevgi göstermeme, çocuğa önem vermeme, tehdit edici davranma, çocuğu reddetme şeklinde görülebilir.

Duygusal olarak örselenmiş çocuklar her zaman fiziksel olarak da örselenmiş demek değildir, fakat

fiziksel olarak örselenen çocuklar her zaman duygusal olarak da etkilenmektedirler.

Çocukların fiziksel yönden örselenmeleri ve ihmallerinin sonucunda, durumun şiddetine göre klinik teşhiste; ekimozlar, yumuşak doku zedelenmeleri, ödemler ve yara izleri, yanıklar, kaynar şü ile haşlanmalar, kemik, eklem, beyin ve göz hasarları, iç organlara ait hasarlar, zehirlenmeler, gelişme gerilikleri ve şiddetli durumlarda nedeni belli olmayan ölümler ortaya çıkmaktadır.

Yapılan çalışmalarda fiziksel olarak örselenen tüm çocukların üçte ikisi (2/3) üç yaşından küçük çocuklardır.

Çok sık fiziksel ceza olarak zedelenen çocukların belirgin olan ortak özellikleri göze çarpar. Bu çocuklar yetişkinlerle temas kurmaktan kaçınırlar. Bir yetişkinin kendilerine dokunmasından ve yaklaşımdan ürkerler. Anne babalarından belirgin bir şekilde korkar, kolaylıkla yalan söyleyebilir, korku verici durumlar karşısında bile tepkisiz kalabilir, kolay kolay ağlamazlar. Başka bir çocuğun ağlamasını duyduklarında endişelenirler. Aşırı saldırgan veya aşırı içe dönük ve çekingen çocuklardır (Kolko ve ark., 1988).

İhmali edilen çocuklardaki davranış belirtileri incelendiğinde, bebeklik döneminde donuk, hareket-siz ve çevreye ilgisiz oldukları, otostimülasyon otomatik uyarı için parmak emmeye başvurdukları görülmektedir. Okul çağlarında ise, okula erken gelip çok geç ayrıldıkları, okula düzensiz olarak devam ettikleri, sınıfta uydukları belirtilmektedir. Bu çocuklarda yıkıcılık, hırsızlık gibi suç eylemleri olduğu gibi ilaç ve alkol bağımlılıklarına da rastlanmaktadır (Kolko ve ark., 1988).

Duygusal olarak örselenen çocuklarda emme, ısırma, sallanma, enürezis ve beslenme bozukluklarına sık rastlanmaktadır. Daha büyük yaşta çocuklarda yıkıcılık, hırsızlık, zulmetme davranışları görülebilir. Uyku bozuklukları, oyun oynamaktan çekinme, gerçek dışı korkular, histeri, obsesyon, kompulsiyon, fobiler ve hipokondrialar, aşırı pasiflik ve aşırı saldırganlık davranışlarına rastlanmaktadır. Çocuklarla ilgili tüm intihar girişimi vakalarında duygusal örselenme ve ihmal durumu görülmektedir.

Örselenen çocukların anne babalarına ve aile yapılarına ait ortak özellikler de dikkati çekmektedir.

Anne babaların, özellikle annelerin yaşı çok gençtir. Yapılan çalışmalarda erken yaşta anne olan bu kadınların çocuklarını daha sık ve daha şiddetli şekilde cezalandırdıkları belirtilmektedir (Warsworth, J. ark., 1984).

Anne babaları kendi çocuklarında fiziksel ve duygusal yönden zedeleyici davranışlara maruz kalmışlar, sıklıkla dayak ile cezalandırılmışlar ve reddedilme yaşantıları olmuştur (Green, 1979).

Bu anne babaların genellikle kişilikleri bozuk, öz saygıları düşüktür. Değersizlik duygularına sahiptirler. Kendilerini değersiz ve sevilmeyen kişiler olarak görürler. Çocuk sahibi olmalarının nedeni kendilerini sevecek birinin olması isteği olabilir. Anne mental yönden donuktur ya da nörotik özelliklere sahip olabilir, annelikleri zayıftır. Anne, ya da baba veya her ikisi de saldırganlık, alkol ve / veya ilaç bağımlılığı vardır. (Rosentinal, P.A. ve ark. 1984).

Anne babalar kısıtlı bir sosyal çevreye sahiptirler, arkadaşları yoktur, ya da çevreleriyle uyumsuzluk içindedirler. (Johnson, B., Morse, H.A, 1969)

Evlilik ile ilgili ciddi problemler olabilir. Aile içindeki geçimsizlik ayrılık, ölüm, hastalık, işsizlik, maddi sıkıntılar gibi stresli yaşantılar anne babaların çocuklarına kötü muamele etmelerine yol açabilmektedir. (Fergusson, D.M. ve ark. 1984; Garberino, J. 1986; Chun, 1989).

Çocuğun özürlü olması, beklenmedik ve istenmedik bir zamanda doğması, gayri meşruluk, sık gebe kalmak, öz babanın olmaması gibi durumlar da anne babanın çocuğa örseleyici davranmasına yol açmaktadır (Freedrick ve Boriskin, 1976; Kemppe 1976, Steele ve Pollock 1968, Helfer 1975).

Bütün bu bilgilere dayanarak, ülkemizde çocuklara dayak cezası verilme sıklığı ve buna bağlı problem durumlarının belirlenmesi amacı ile Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü tarafından 1981 yılında başlatılıp, ülkemizin 16 ilinde sekiz yıl süre ile 4-12 yaşlar arasında 50-473 çocuk üzerinde tamamlanan bu çalışma, halen sürdürülmektedir.

Yöntemler:

Ülkemizde çocuklara fiziksel ceza uygulama sıklığı ve buna ilişkin çocuklarda görülen duygu, davranış ve alışkanlık bozukluklarının belirlenmesi amacı ile planlanan bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Bölümün öğretim üyeleri ve araştırma görevlileri denetiminde, son sınıf stajyer öğrencileri ile birlikte yürütülmüştür.

1981 yılında başlatılan bu çalışma ülkemizin Afyon, Ağrı, Ankara, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Giresun, Kayseri, Kırklareli, Konya, Malatya, Nevşehir, Rize, Tekirdağ ve Trabzon olmak üzere 16 ilinde sekiz yıl süre içinde tamamlanmış olup,

ülkemizin diğer illerinde de sürdürülmesi planlanmaktadır. Araştırma 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğu (25.223 kız, 25.250 erkek) kapsamaktadır. 1981 yılında Afyon, Ağrı, Ankara, Giresun, Malatya, Nevşehir, Rize ve Trabzon illerinde 16.100 çocuk, 1985 yılında Denizli, Kayseri, Konya illerinde 4167 çocuk, 1986 yılında Ankara il merkezinde 9813 çocuk, 1987 yılında Bursa il merkezinde 10.192 çocuk, 1988 yılında Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne il merkezinde ise 10.201 olmak üzere toplam 50.473 çocuk bu araştırmanın örneklerini oluşturmaktadır.

Araştırmada bilimsel yöntem kullanılmış, verilerin toplanması 16 ilin il merkezi, ilçe ve köylerinde Ana ve Çocuk Sağlıklarına başvuran annelerle görüşme şeklinde sağlanmıştır. Görüşülen annelerin 4-12 yaşlar arasındaki kız ve erkek çocukları araştırmaya alınarak, konu ile ilgili bilgiler anket formuna kaydedilmiştir. Tarama niteliğinde yapılan bu çalışmada, çocuklarda fiziksel ve duygusal örselenmeyi saptamak amacı ile annelerle görüşme sırasında çok sık fiziksel ceza uygulanan ya da sık sık dayak cezası verilen çocuklar belirlenerek bu çocuklarda görülen duygusal sorunlar ile davranış ve alışkanlık problemleri araştırılmıştır. Bu problem durumları; a) uyku bozuklukları (uykusuzluk, kabus görme, uykuda konuşma, uykuda gezme, diş gıcırdatma, çok uyuma), b) Korkular (Dayak korkusu, karanlık, yalnızlık, hayvan, okul korkusu ve gerçek dışı korkular) c) Konuşma bozuklukları), d) Tikler (göz kırpma, vücut ve yüz hareketleri), e) Tuvalet problemleri nokturnal enürezis, enkoprezis), f) Alışkanlık bozuklukları (parmak emme, tırnak yeme) g) Davranış bozuklukları (geçimsizlik, hırçınlık, kıskançlık, nesneye yönelik, kendine yönelik fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, içe kapınlık, bağımlılık) şeklinde incelenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuk üzerinde yapılan bu araştırmada, çocuklara fiziksel ceza uygulama sıklığına ilişkin bilgiler, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, annenin yaşı, annenin çalışıp çalışmama durumu, ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlere bağlı olarak incelenmiştir. Çocuklarda fiziksel ceza uygulanmasına bağlı olarak ortaya çıkan duygu, davranış ve alışkanlığa bağlı problemler ise, çocuğa fiziksel ceza verme durumu, çocuğun yaşı ve çocuğun cinsiyeti gibi değişkenlere bağlı olarak araştırılmıştır.

Çocuklara uygulanan fiziksel cezanın cinsiyetle-

TABLO-1 : Fiziksel Ceza Verilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Fiziksel Ceza Var		Fiziksel Ceza Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Kız	15.732	62.4	9491	37.6	25.223	100.0
Erkek	15.873	62.9	9377	37.1	25.250	100.0
Toplam	31.605	62.6	18.868	37.4	50.473	100.0

$$X^2 = 1.303 \quad P > 0.05$$

re göre dağılımına ilişkin (Tablo 1) yapılan Khi-kare istatistiksel analizi, çocukların fiziksel ceza alması bakımından cinsiyetler arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığını göstermektedir ($X^2 = 1.303$ $P > 0.05$). Toplumumuzda çocuk eğitimi konusunda disiplin yöntemi olarak fiziksel cezaya başvurma, diğer disiplin yöntemlerine göre daha fazla kullanılmaktadır. Araştırmada, çocukların cinsiyet farkı olmaksızın ortalama olarak % 62.60'sının fiziksel cezaya maruz kaldıkları bulunmuştur.

Çocuklara uygulanan fiziksel cezanın yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 2); yaş grupları arasındaki fark, istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($X = 495.332$ $P < 0.05$). Tablo 2'deki bulgular, fiziksel ceza verme bakımından yaş grupları arasındaki farkın önemli olduğunu göster

mekle birlikte bütün yaş gruplarında fiziksel ceza alan çocukların fiziksel ceza almayan çocuklara göre çoğunlukta olduğunu da ortaya koymaktadır. Bütün yaş gruplarında çocukların yaklaşık % 60'na fiziksel ceza uygulandığı görülmektedir. Ancak bu oranın 11 yaş grubunda % 56.8, 12 yaş grubunda ise % 48.7 gibi daha düşük oranlarda olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, fiziksel ceza uygulamasının bütün yaş gruplarında yaygın olarak kullanıldığını, ancak çocuğun yaşının büyümesine paralel olarak bir azalma olduğu göstermektedir. Araştırmalara göre, örselenen çocukların üçte ikisi okul öncesi çağı çocuklardır. Çünkü bu çocuklar savunmasızdırlar, isteklerini, dertlerini kolayca dile getiremezler, ve ortamından uzaklaşmayı kolaylıkla başaramazlar, sürekli olarak örselleyici anne ya da baba ile birlikte dirler. Yedi yaşından büyük çocukla-

TABLO-2 : Fiziksel Ceza Verilen Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımları

Çocuk Yaşı (Yıl)	Fiziksel Ceza Var		Fiziksel Ceza Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
4	6069	66.4	3073	33.6	9142	100.0
5	4092	62.7	2436	37.3	6528	100.0
6	3968	61.5	2484	34.5	6452	100.0
7	3578	67.3	1741	32.7	5317	100.0
8	3474	65.0	1788	34.0	5262	100.0
9	3065	64.0	1725	36.0	4790	100.0
10	2957	62.5	1775	37.5	4732	100.0
11	2707	56.8	2057	43.2	4764	100.0
12	1697	48.7	1789	51.3	3486	100.0
Toplam	31.605	62.6	18.868	37.4	50.473	100.0

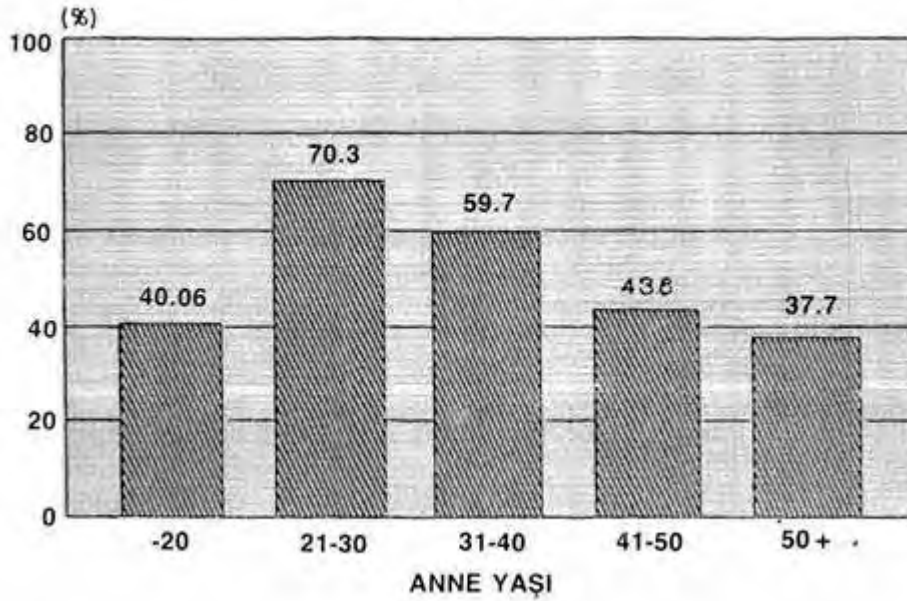
$$X^2 = 495.3323 \quad P < 0.05$$

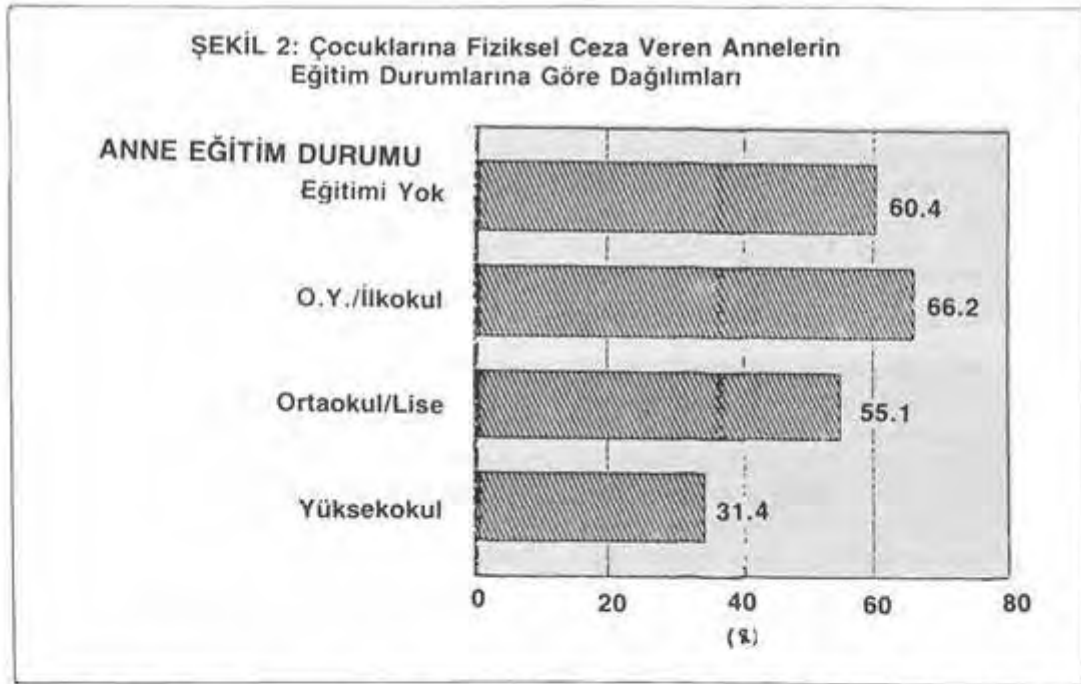
rın ise okula başladıktan sonra, ikinci bir yakın sosyal çevrelen olmakta, ve ortamından uzaklaşabilmekte, örseleyici anne baba ile daha az birlikte. Ayrıca geleneksel aile düzeninde fiziksel cezaya sıkça başvurulması sözkonusu olsa bile, büyük bir çocuğun dayak cezası ile cezalandırması aynı hoşgörülle karşılanmaktadır. Aileler, küçük çocuklar üzerindeki hakimiyetlerini, kendi fizik güçlerini kullanarak göstermekten çekinmezler. Ancak ergenlik çağına adım atmak üzere olan çocuklarına karşı fiziksel cezaya başvurduklarında, çevreden alacakları olumsuz tepkilerden kaçınırlar. Ayrıca çocuğun yaşının büyümesiyle, çocuk ve anne-baba arasındaki konuşarak anlaşma şeklindeki çözüm yolu daha çok tercih edilebilir ya da fiziksel cezanın yerini sözel cezalar tehditler, çocuğun sevdiği nesne veya olaydan yoksun bırakma gibi davranışlar alabilir. Başka bir deyişle cezanın uygulama tarzı değişmektedir. Çocukların fiziksel ceza uygulayan annelerin yaşlarına göre dağılımı incelenerek (Şekil-1); yapılan

Khi-kare analizinde anne yaşının, çocuğun fiziksel ceza ile cezalandırılmasında etkili olduğu görülmüştür ($X^2 = 1592,42$ $P < 0.05$). Anne yaşı yükseldikçe çocukların fiziksel ceza ile cezalandırılmalarında önemli düzeyde azalma olduğu görülmektedir. 21-30 yaş grubundaki annelerin çocuklarına fiziksel ceza verme oranı % 70.3 iken, bu oran 41-50 yaş grubunda % 43.6, 50 ve daha büyük yaş grubunda ise % 37.70'dir. Genç annelerin, çocuk bakımı ve eğitimi konusundaki bilgi yetersizliklerinin erken yaşta kadın, eş ve anne rolüne ait sorumlulukları henüz kabullenememişlerinin ve yaşama ait deneyimlerinin yeterli olmayışını, çocuklarının eğitiminde sıklıkla fiziksel cezaya başvurmalarına neden olabileceğini düşündürebilir. Wardsworth (1984) tarafından yapılan araştırmada, annelerin yaşları küçüldükçe çocuklarına dayak cezası verme riskinin arttığı belirtilmektedir.

Çocuklarına fiziksel ceza uygulayan annelerin eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde (Şekil -2), annenin eğitim durumunun, çocuk-

ŞEKİL 1: Çocuklarına Fiziksel Ceza Veren Annelerin Yaşlarına Göre Dağılımları

TABLO-3 : Çocuklarına Fiziksel Ceza Veren Annelerin Yaşlarına Göre Dağılımları

Anne Yaşı	Fiziksel Ceza Var		Fiziksel Ceza Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
20 ve altı	264	40.6	386	59.4	650	100.0
21-30	15.846	70.3	6683	29.7	22.529	100.0
31-40	13.443	59.7	9066	40.3	22.509	100.0
41-50	1822	43.6	2353	56.4	4175	100.0
50 ve üstü	230	37.7	380	62.3	610	100.0
Toplam	31.605	62.6	18.868	37.4	50.473	100.0

$X^2 = 1592.42$ $P < 0.05$

TABLO-4 : Çocuklarına Fiziksel Ceza Veren Annelerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	Fiziksel Ceza Var		Fiziksel Ceza Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Eğitim Yok	7767	60.4	5095	39.8	12.862	100.0
Okur-yazar ya da İlkokul Mezunlu	19.880	66.2	10.132	33.8	30.012	100.0
Ortaokul-Lise Mezunlu	3576	55.1	2914	44.9	6490	100.0
Yüksekokul Mezunlu	382	34.4	727	65.6	1109	100.0
Toplam	31.605	62.6	18.868	37.4	50.473	100.0

$X^2 = 728.289$ $P < 0.05$

TABLO-5 : Çocuklarına Fiziksel Ceza Veren Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Çalışma Durumu	Fiziksel Ceza Var		Fiziksel Ceza Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Ev hanımı	27.796	65.9	14.360	34.1	42.156	100.0
Çalışan anne	3809	45.8	4508	54.2	8317	100.0
Toplam	31.605	62.6	18.868	37.4	50.473	100.0

$X^2 = 1203.51$ $P < 0.05$

TABLO-6 : Fiziksel Ceza Uygulama Durumunun Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Ailedeki Çocuk Sayısı	Fiziksel Ceza Var		Fiziksel Ceza Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Tek çocuk	2641	56.5	2033	43.5	4674	100.0
2-3 çocuk	21417	67.5	10.344	32.5	31.751	100.0
4 ve üstü	7547	53.7	6501	46.3	14.048	100.0
Toplam	31.605	62.6	18.868	37.4	50.473	100.0

$X^2 = 866.573$ $P < 0.05$

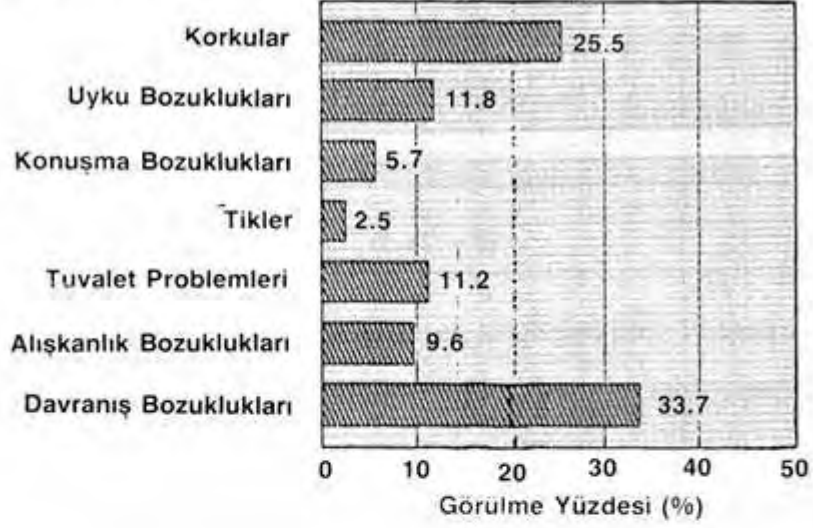
ların fiziksel ceza ile cezalandırılmasında etkili olduğunu, özellikle eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarının fiziksel ceza alma bakımından risk altında olduğunu göstermektedir. ($X^2 = 728 = 89$ $P < 0.05$). Okuma yazma bilmeyen annelerin çocuklarına fiziksel ceza verme durumu % 60.4'dür. Bu oran ilkökul mezunu anneler için % 66.2, yüksek okul mezunu anneler için ise % 34.40'dür. Garberino James (1986), Chun (1989) tarafından yapılan çalışmalar da, düşük sosyokültürel düzeydeki ailelerin çocuklarını daha fazla örseledikleri ortaya konmuştur.

Çocuklarına fiziksel ceza uygulayan annelerin çalışma durumlarıyla çocuklarını cezalandırmaları arasındaki ilişki incelendiğinde (Tablo 5); bulguların istatistiksel analizi önemlilik göstermiştir ($X^2 = 1203.51$, $P < 0.05$). Buna göre ev hanımı anneler çalışan annelere göre çocuklarına daha fazla fiziksel ceza verme eğilimindedirler. Ev hanımı annelerin % 65.9'u, çalışan annelerin ise % 45.8'i çocuklarını fiziksel olarak cezalandırdıklarını belirtmişler-

dir. Krugman ve arkadaşları (1986), Fergusson ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalarda (1984); çocukla birlikte olunan sürenin uzaması ve annenin çalışma nedeniyle hissedeceği duygusal doyumsuzluğu, anneleri çocuklarını sıklıkla fiziksel olarak cezalandırmaya yönelttiği ileri sürülmektedir. Çocuklara fiziksel ceza uygulama sıklığının ailedeki çocuk sayısına göre dağılımı incelenerek (Tablo 6), yapılan istatistik! analizlerin sonuçlarına göre, ailedeki çocuk sayısının, çocukların fiziksel ceza ile cezalandırılması bakımından önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. ($X^2 = 866.573$ $P < 0.05$). 2-3 çocuklu ailelerde bu oran % 67.5, tek çocuklu ailelerde ise % 56.5'dir. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça, anne ve babanın bir çocuğa sağlayabileceği psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik olanaklar da o ölçüde paylaşılmak zorunda kalmaktadır. Ancak, ailenin yaşam olanakları sahip olunan çocuk sayısı ile orantılı olarak bir artış göstermemekte yani; aile her doğan çocuk ile daha büyük ekonomik ve psikolojik sorumlulukları yük-

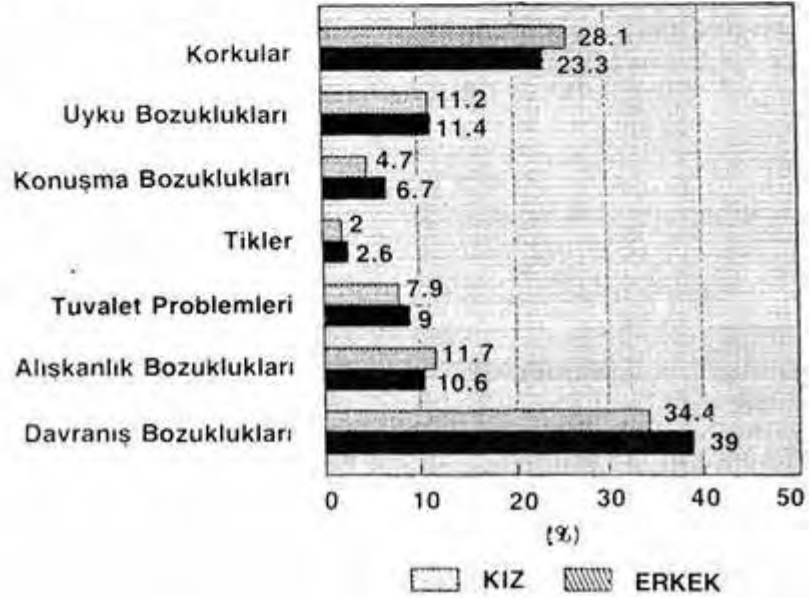
ŞEKİL 3: Araştırma Grubundaki Çocuklarda Görülen Problemlerin (Yüzde) Dağılımları

PROBLEM DURUMLAR

ŞEKİL 4: Çocuklarda Görülen Problemlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

PROBLEM DURUMLAR

mek durumunda kalmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan bu orantısız gelişim ailedeki bireyleri duygusal düzeyde de etkilemektedir. Bu çatışmadan en çok etkilenen kişi de çoğunlukla anneler olmaktadır. Çünkü anne çalışsın ya da ev hanımı olsun, çocuğunun bakımından sorumlu olan ilk kişidir. Bu kadar yoğun bir yaşam düzeni içinde birkaç çocuğu olan annenin, disiplin yöntemi olarak en kolay çözüm yolu olarak gördüğü dayaja kolaylıkla yöneldiği düşünülebilir.

Bu bulguya ilişkin çocuklara dayak cezası verme sıklığının aile tipine göre dağılımı incelendiğinde, geniş ailede çocuğa dayak cezası verilme oranı % 29.5 iken, çekirdek ailede bu oran % 26.5 olarak bulunmuştur.

Yine bu araştırmada ailede çocuğa en sık dayak cezası veren bireyin kim olduğu araştırıldığında, fiziksel ceza veren aile bireylerinin % 88.8'ini annelerin oluşturduğu bulunmuştur. Çocuklarına fiziksel ceza veren babaların oranı % 8.2, büyükanne ve büyükbabaların oranı ise % 1.6'dır. Aile büyüklerinin torunlarına karşı daha hoşgörülü davranması kültürümüzde yaygın bir tutumdur.

Tablo 7: Araştırma Grubundaki Çocuklarda Görülen Problemlerin (yüzde) Dağılımları

PROBLEM DURUMU	GÖRÜLME YÜZDESİ %
Korkular	25.5
Uyku Bozuklukları	11.8
Konuşma Bozuklukları	5.7
Tikler	2.5
Tuvalet Problemleri	11.2
Alışkanlık Bozuklukları	9.6
Davranış Bozuklukları	33.7

Araştırmanın örneklerini oluşturan toplam 50.473 çocukta gözlenen problem durumlarının dağılımı incelendiğinde (Şekil 3), en yoğun görülen problemlerin, geçimsizlik, hırçınlık, kıskançlık, saldırganlık, içe kapanıklılık ve bağımlılık gibi davranış problemleri (% 33.7) olduğu bulunmuştur. Bunun ikinci olarak korkular (% 25.5) izlemektedir. Daha sonra sırasıyla uyku bozuklukları (% 11.8), tuvalet problemleri (% 11.2) ve alışkanlık bozuklukları (% 9.6) görülmektedir. Tikler (% 2.5), konuşma bozuklukları (% 5.7) ise araştırma grubunda en az görülen problemler olarak gözlenmiştir. Gökler ve Öktem (1985) tarafından bir gecekondu ilkokulunda yapılan alan çalışmasında, 120 çocuğa uy-

gularan Ruhsal Uyum ölçeğinde, çocukların % 33'ü uyumsuz olarak değerlendirilmiştir. Yine Öktem ve arkadaşları tarafından (1980) yılında Ankara'da yapılan bir araştırmada, 5027 ilkokul çocuğunun % 45'inde uyum problemleri olduğu görülmüştür. Yörükoğlu (1978), hırçınlık, sinirlilik, çalma, yangın çıkarma gibi davranış bozukluklarıyla, saplantılı düşünceler, kuruntular, tikler gibi duygusal bozuklukların ve parmak emme, tırnak yeme ve mastürbasyon gibi alışkanlık bozukluklarının çocuklarda görülme sıklığında vurgulanmıştır.

Tablo - 8: Çocuklarda Görülen Problemlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

PROBLEM DURUMLARI	Kız %	Erkek %
Korkular	26.1	23.3
Uyku Bozuklukları	11.2	11.4
Konuşma Bozuklukları	4.7	6.7
Tikler	2.0	2.6
Tuvalet Problemleri	7.9	9.0
Alışkanlık Bozuklukları	11.7	10.5
Davranış Bozuklukları	34.4	39.0

Nerhulst ve Akkerhuis 1989 çalışmalarında anne babaların bütün problem durumları içinde en çok davranış problemlerini önemsediklerini vurgulamışlardır.

Çocuklarda görülen problemlerin cinsiyetlere göre yüzde dağılımları incelendiğinde (Şekil 4); kız çocuklarında korkuların, parmak emme ve tırnak yeme gibi alışkanlık bozukluklarının erkek çocuklarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Erkek çocuklarında daha fazla görülen problem durumları ise, uyku bozuklukları, konuşma bozuklukları, tikler tuvalet problemleri ve davranış bozukluklarıdır. Erol ve Özcebe (1988) tarafından Rutter uyum ölçeği kullanılarak Etimesgut bölgesinde yapılan çalışmada, kız çocuklarında korku ve kaygı problemlerinin erkek çocuklarına göre daha yüksek oranda görüldüğü saptanmıştır. Kız çocuklarında korkuların daha fazla gözlenmesi, kültürümüzdeki kız ve erkek çocuklara ait farklı beklentilerle açıklanabilir. Özellikle kırsal bölgelerde çocuk yetiştirme konusu bireysel değil, toplumsaldır. Çocuk eğitimi etkin geleneksel yargılarla belirlenir (Savaş Ülküer 1988). "Erkek adam ağlamaz, erkek adam korkmaz" deyişleri toplumun beklentilerini dile getirmektedir. Bu beklentiler içinde büyüyen kız ve

erkek çocukları için "korkmak" adeta kız çocuğunu tanımlayan bir özellik olarak kabul edilmektedir.

Epir, 1974; Yörükoğlu 1978, Sonuvar 1982; Erol 1988 tarafından erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha fazla olarak Çocuk Ruh Sağlığı Kliniklerine getirildikleri belirtilmektedir. Erol (1988) tarafından cinsiyete göre ayırım yapılan bir klinik çalışmada, erkek çocuklarda kekemelik, enkopresiz, konuşma geriliğinin kız çocuklara oranla daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Yine Gökler ve Öktem (1985) tarafından yapılan cinsiyete göre ayırım yapılan bir klinik çalışmada, erkek çocuklarda kekemelik, enkopresiz, konuşma geriliğinin kız çocuklara oranla daha fazla görüldüğünü saptanmıştır. Yine Gökler ve Öktem (1985) tarafından yapılan çalışmada uyumsuz çocuklar arasında erkek çocukların oranının kız çocuklarına göre daha fazla olduğu belirtilmektedir. Erol (1988) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, erkek çocuklarda aşırı hareketlilik, dikkat problemleri ve davranış bozukluklarının kız çocuklarına göre daha fazla gözleendiği bulunmuştur. Barker, Philip (1983), tiklerin erkek çocuklarında daha sık görüldüğünü ve bu durumun fizyolojik bir yatkınlıkla ilgili olabileceğini ileri sürmüştür. Baykoç Dönmez, (1982), tarafından yapılan çalışmada da nokturnal enürezisin erkek çocuklarda daha sık görüldüğü bulunmuştur. Bütün bu çalışmalar, bu araştırmadaki bulguları destekleyicidir.

Çocuklarda gözlenen problemlerin yaşlara göre yüzde dağılımları Şekil-5-a-b-c görülmektedir. Korkular (% 26.0) ve alışkanlık bozuklukları (% 12.6)

5 yaş grubunda; uyku bozuklukları (% 13.4), tikler (% 4.2) ve davranış bozuklukları (% 38.0) 12 yaş grubunda; konuşma bozuklukları (% 7.5) ve tuvalet problemleri (% 16.6) da 4 yaş grubunda diğer yaş gruplarına oranla daha fazla gözlenmiştir. Bir çocuğun bağımlılıktan bağımsızlığa geçişinde rol oynayan en etkili beceriler, yürümeyi, konuşmayı öğrenmesi ve tuvalet alışkanlığına ait kontrolü kazanmasıdır. Çocuk yürümeyle birlikte çevreye ait bilgilerini geliştirir. Çevreye ait kontrolünü artırır, konuşarak kendini daha rahat ifade etme olanaklarına kavuşur, tuvalet kontrolünü kazanarak bedenine hükmetmeyi öğrenir. Bu üç beceri de yaşamın ilk iki-üç yılın sonunda kazanılmaktadır. Araştırma bulgularında 4 yaş grubunda konuşma ve tuvalet problemlerinin diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek bulunması, bu becerilerin henüz kazanılmıy olmalarıyla ve bazı çocukların gelişiminde yavaş ilerleme ile ilgili olarak yorumlanabilir. Jenkins, Sue ve, arkadaşları (1981) tarafından yapılan çalışmalarda, konuşma problemlerinin yaşamın ilk beş yılında ortaya çıktığı belirtilmektedir. Miller (1967) tuvalet problemlerinin en fazla görüldüğü yaşların 4-5 yaşlar olduğunu ileri sürmektedir. Coleman, James (1964), tiklerin çoğunlukla 6-14 yaşları arasında, Bakwin (1953) ise, okul öncesi dönemde daha sık görüldüğünü, adölesan çağında giderek azaldığını ve yetişkinlikte genellikle ortadan kalkabileceğini ileri sürmektedirler.

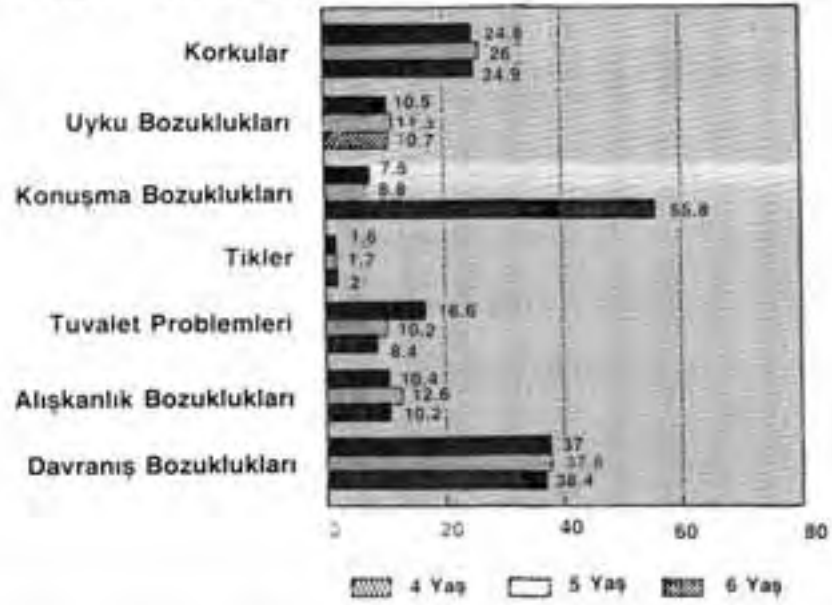
Fiziksel ceza alan ve almayan çocuklarda gözlenen problemlerin yüzde dağılımları Şekil 6'da görülmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında; korku, uy-

Tablo 9: Çocuklarda Görülen Problemlerin Yaşlara Göre Dağılımı

Problem Durumları	4 YAŞ %	5 YAŞ %	6 YAŞ %	7 YAŞ %	8 YAŞ %	9 YAŞ %	10 YAŞ %	11 YAŞ %	12 YAŞ %
Korkular	24.8	28.0	24.9	24.3	23.6	23.4	22.8	25.4	22.1
Uyku Bozuklukları	10.5	11.3	10.7	11.2	11.9	11.7	11.3	13.0	13.4
Konuşma Bozuklukları	7.5	6.8	5.8	5.7	5.2	4.5	3.9	4.0	3.2
Tikler	1.6	1.7	2.0	2.3	2.7	2.8	2.8	3.3	4.2
Tuvalet Problemleri	16.6	10.2	8.4	5.1	7.0	6.2	5.7	5.0	4.7
Alışkanlık Bozuklukları	10.4	12.6	10.2	10.5	11.6	11.7	11.1	11.8	8.7
Davranış Bozuklukları	37.0	27.68	36.4	35.9	36.7	36.2	35.6	36.9	38.3

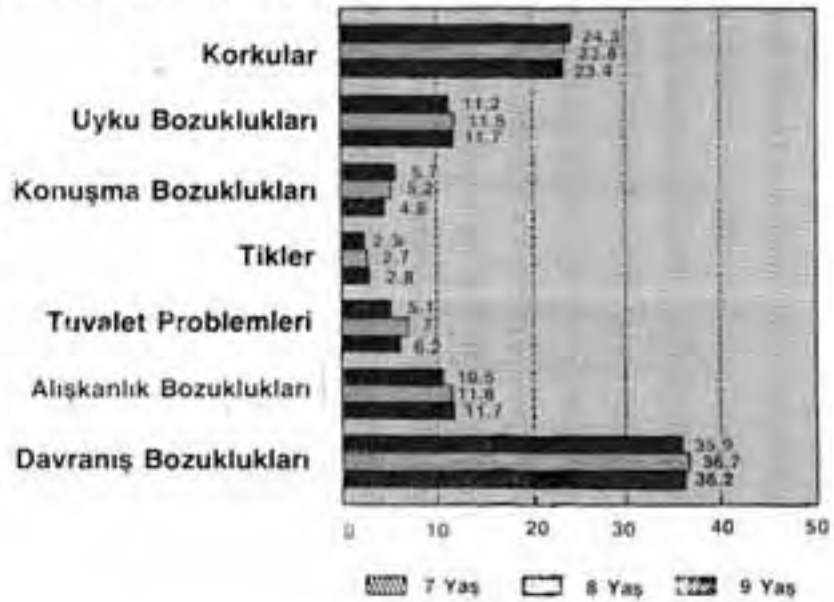
ŞEKİL 5a: Çocuklarda Görülen Problemlerin Yaşlara Göre Dağılımları

PROBLEM DURUMLAR

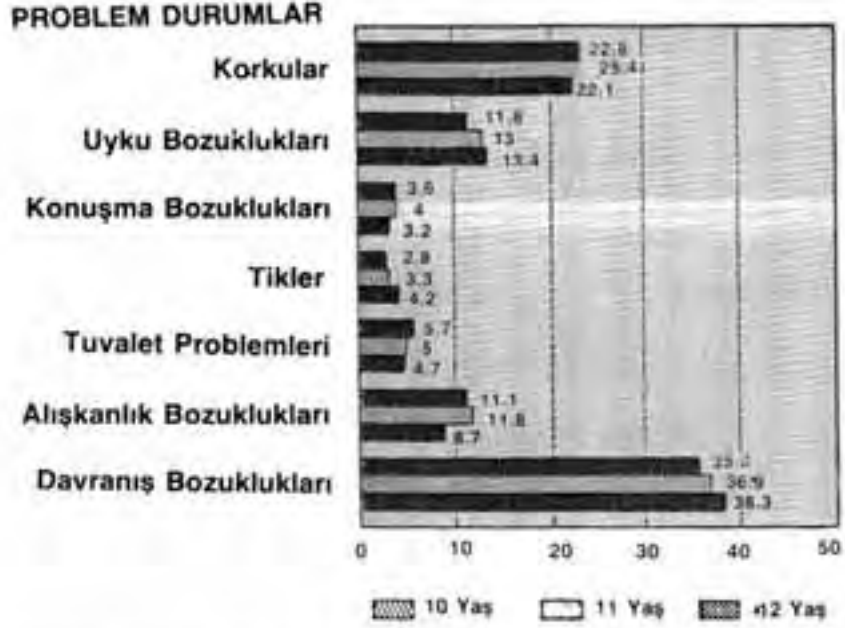

ŞEKİL 5b: Çocuklarda Görülen Problemlerin Yaşlara Göre Dağılımları

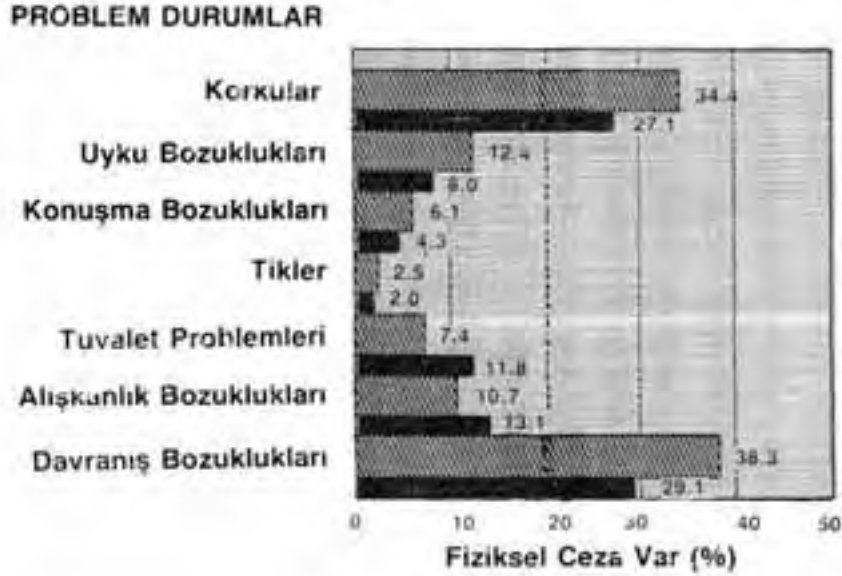
PROBLEM DURUMLAR

ŞEKİL 5c: Çocuklarda Görülen Problemlerin Yaşlara Göre Dağılımları

ŞEKİL 6: Fiziksel Ceza Verilen ve Verilmeyen Çocuklarda Görülen Problemlerin (Yüzde) Dağılımları

, ku bozuklukları, konuşma bozuklukları, tikler ve davranış bozukluklarının fiziksel olarak cezalandırılan çocuklarda daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Bu sonuç fiziksel cezanın çocuğun duygusal yaşantısında yarattığı derin izlerin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Kolko ve arkadaşları (1988) tarafından yapılan araştırmada fiziksel olarak cezalandırılan çocuklarda daha fazla korku, uyku problemleri, kendisinden hoşnut olmama, mutsuzluk, hırçınlık, otoriteyi ve kuralları reddetme, okul problemleri, çalma ve kaçma davranışları gözlemlendiği belirtilmiştir. Çocuğun istenmeyen davranışları karşısında,anında çözüm veren bir yöntem olarak görülme nedeniyle başvuru fiziksel cezaların genellikle de dayak cezasının ileriye dönük olumsuz etkileri, bu yöntemin kullanılmaması yolunda çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir.

TABLO-10 : Fiziksel Ceza Verilen ve Verilemeyen Çocuklarda Görülen Problemlerin Dağılımları

Problem Durumları	Fiziksel Ceza Var / Fiziksel Ceza Yok	
	%	%
Korku	34.0	27.1
Uyku Bozuklukları	12.4	8.0
Konuşma Bozuklukları	6.1	4.3
Tikler	2.5	2.0
Tuvalet Problemleri	7.4	11.8
Ahşkanlık Bozuklukları	10.7	13.1
Davranış Bozuklukları	38.3	29.1

Bu çalışmada ayrıca çocukların bir kısmı üzerinde (10.201 çocuk) hangi yaşta dayak cezasına başlandığı vücutlarının hangi kısımlarına vurulduğu, çocukların ve dayak cezası veren kişinin sonraki tepkileri gibi durumlar da incelenmiştir.

Bulgulara göre; çocuklar en çok dayak cezası verilmeye başlanan yaşlar 2-4 yaşlar arasıdır (% 48.0). Çocuklara dayak cezası verilirken en çok kalçalarına (% 38.0) ve ellerine, bacaklarına, kalçasına, vb. gibi çeşitli vücut kısımlarına (% 26.0) vurulduğu gözlemlenmiştir. Çocuklara dayak cezası verilirken genellikle hiçbir nesne kullanılmadığı (% 61.7), % 11.2 oranında terlik ve % 3.3 oranında sopa kullanıldığı, dayak cezası sonucunda çocukların büyük bir kısmında (% 83.0) herhangi bir yaralanma duru-

mu olmazken, % 6.50 oranında ekimoz ve kanamalara rastlandığı bulunmuştur. Çocukların dayak cezasından sonra genellikle ağlayarak tepki verdikleri (% 58.5) bir kısmının özür dilerken (% 25.0), bir kısmının sessiz kalıp (% 23.0) bazılarının da küsmeye davranışı (% 22.1) gösterdikleri, % 12.0'mın sözel saldırganlıkta bulunduğu, aynı davranışa devam edenlerin % 10.8 oranında olduğu gözlemlenmiştir. Çocuğuna dayak cezası veren kişinin-bu kişi % 80-90 oranında annedir-tepkisi incelendiğinde ise; % 69.5'unun pişmanlık duyduğu, % 3.6'sının ağladığı, % 9.6'sının kızıp sinirlendiği, % 4.7'sinin ise pişmanlık duymadığı bulunmuştur.

Öneriler

Çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel yönden örseleyici davranışlara maruz kalmaları bugün her toplumda yaygın olarak görülmekte olup fizik ve ruh sağlığı zedelenmiş yeni bir neslin yetişmesine yol açılmaktadır. Toplum sağlığı yönünden acil çözüm getirilmesi gereken bu konuda aşağıdaki önlem ve öneriler gerçekleştirilebilir.

1- Öncelikle fiziksel, duygusal örselenme ve ihmale yol açan durumların sıklığı ve niteliği saptanmalıdır. Çocuklarda ne tip fiziksel ve duygusal hasarlar yapıldığı iyi bir fizik muayene, röntgen filmi ve diğer laboratuvar tetkikleri ile belirlenmelidir.

2- Fiziksel ve duygusal yönden zedelenen çocuklar ile ilgili detaylı bir öykü alınmalı, çocuğun an ve babasının kişisel tutum ve davranışları, sosyal yaşam şartları incelenmelidir.

3- Çocuklarına fiziksel ya da duygusal yönden örseleyici ya da ihmal edici davranışta bulunan an ve babaların tedavi ve eğitimleri sağlanmalıdır.

4- Ailenin tedavi ve eğitiminden hiçbir olumlu sonuç alınmadığı durumlarda, çocukların devlet koruması altına alınması sağlanmalıdır.

5- Çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel yönden örselenmeleri ya da fiziksel ve duygusal olarak ihmal edilmelerini önlemek amacıyla, Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile Üniversitelerin ilgili birimlerinin işbirliği altında, çocukların beden ve ruh sağlığı yönünden daha iyi yetiştirilebilmeleri için başta anne, baba olmak üzere tüm toplum fertlerine yönelik bir eğitim programı hazırlanmalıdır. Çocukların sağlıklı yetiştirilmeleri, örseleyici ve ihmal edici davranışlardan korunmaları amacıyla hazırlanan bu programlar, bir kampanya hazırlanarak basın yayın organları ve kitle iletişim araçlarıyla topluma tekrar tekrar ulaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Barker R (1983). *Basic Child Psychiatry Scond Edition. The Changer Press London.*
- Bilir, Ş., Arı, M., Baykoç Dönmez, N., Güneysu, S. (1986). 4-12 Yaşlar Arasındaki 16.100 Çocukta Örselenme Durumlarıyla İlgili Bir İnceleme H.Ü. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, Eylül-Aralık 7-14.
- Bilir, Ş., Arı, M., Atik B, San, P. (1987). Konya, Kayseri, Denizli İl Merkezlerinde 4-12 Yaş Grubu 4003 Çocuk Üzerinde Dövülme Sıklığı ve Bununla İlgili Bazı Duygusal Sorunların Tanınması. H.Ü. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Der.* 2,3-8.
- Bilir, Ş., An, M., Baykoç Dönmez, N., Atik, B., San, P. (1988). Ankara İl Merkezinde 3-12 Yaşlar Arasındaki 9813 Çocuğun Dayak Cezası Alma Sıklığı ve Bununla İlişkili Duygusal Problemlerin Saptanması. H.Ü. *Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Dergisi* 3, 3-16.
- Coleman J. (1964). *Abnormal Psychology and Modern Life Illinois, Scott. Fresmon and Company, New York.*
- Coşkun, B. (1990). Çocuk Ruh Sağlığı. *Türkiye'de Çocuğun Durumu*. 125-133. 1990 İlan Çocuk Politikası Kongresi. Ankara.
- Chun, H. (1989) Child Abuse in Korca. *Child Welfare* 68,2, 154-159.
- Epir, S (1978). Bir Çocuk Sağlığı Kliniğine Başvuran Çocuklarla İlgili İncelemeler. *XIII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları* 17-21 Ekim 1977, 161-165 Ajans Türk, Ankara.
- Erd. N: Özcebe, H; (1988). Rutter Anne ve Baba Öğretmen Ölçekleriyle Gecekondu Kesiminde Oturan Çocukların Sorunlarının Değerlendirilmesi. *XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Serbest Bildiri Özetleri.* 19-23 Eylül Ankara.
- Eergusson, M., Hons, B., Horwood, B., Shomon F (1984). *Pelet: Onship of Family Life Events, Maternal Depression and Child Rearing Problems. Pediatrics*, 73, 6, 215-270.
- Fredirch W.N ve Boriskin, J.A 51976). *The Role of the Child in Abuse. AmJ. Orthopsychiat.* 40. 580-590.
- Garberino, J. (1986) *Can We Success m Preventing Child Abuse Issues in Policy. Programming An Research. Child Abuse AND Neglect* 10,143-156.
- Green, H.A (1979). *Child Abusing Father. Journal of Chiid Psychiatry* 18, 1-4.
- Jenkins, S., Bax,m., Hart, M. (1980). *Behavior Problems in Preschool Children J. Child Psych. Psychiatry*, 25, N., 75-89.
- Krugmen, R., (1986). *The Relationship Between Onemployment an Pysical Abuse of Children. Child Abuse and Neplact* 10, 415-418.
- Oktay A(1990). *Türk Kültüründe Kendini İfade Biçimleri ve İmkanları Yanında Çocuk. Türkiye'de Çocuğun Durumu*, 211-216, 1990'ların Çocuk Politikası Kongresi Ankara.
- Rosenthal, AD. ve arkadaşları (1984). *SeriousSibling Abuse by Preschool Children. Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 23.2.186-190.
- Sonuvar, B., Yörükoğlu, A., Öktem E, (1982). *Hacettepe Çocuk Ruh Sağlığı Kliniğinde İki Yıl İçinde Görülen Çocukların Demografik Özellikleri Psikoloji Dergisi*, 13,33-39.
- Wardsworth, J (1984). *Terenage Mothering Child Development at Five Years, J. Child Psych. Psychiatry*, 25, 2, 305-31.